

ГОРДАНА ЂИЛАС

ЈЕФИМИЈА, НАЈМИЛИЈА

Од када знам за поезију, привлачила ме је монахиња Јефимија необичном снагом своје *Похвале Светиом кнезу Лазару*. Преписивала сам је у свеске у које сам уносила утиске о прочитаним књигама, песмама, есејима. Увек на првом месту. Без разумевања које за њену поезију имам данас, али с уверењем да смо повезане невидљивим нитима. Њена судбина, од кћерке властелина Војихне, до деспотице, супруге Угљеше Мрњавчевића, до монахиње, будила је стотине домаштаних призора. Поредила сам је са другим песникињама, враћала се њеним стиховима, имала веру да могу и сама да се опробам у писању, ма колико покушавала да овај порив сузбијем.

Понекад су речи које записујемо једини начин да се изразимо, једина могућност, посебно када осећамо да нема никог ко би нас могао чути или разумети. Извесно је да се, док пишемо, трудимо да их бирамо на начин који доводи до разрешења, а од њихове снаге лепоте зависи и уметнички домет. А када те речи, слово по слово, нижемо сребрном позлаћеном жицом на црвеном атласу, онда њихово значење поприма другу, вишу димензију. Управо то сазнање, старо више од шест векова, учвршћује нас у вери да нам је та виша димензија понекад и једина нит у коју се можемо поуздати.

Јефимија речи своје *Похвале Светиом кнезу Лазару* не пише, већ их везе, после Косовске битке. *Похвала* је сачувана до данас. Садржи 26 редова везених свечаним словима, са по 37 знакова.

Живимо у оскудним временима, када се и број слова смањује а замењују их рачунарски симболи и апликације, када су највеће људске вредности постале неважне – замењене су јефтиним сензацијама. Јефимија нас подсећа да је *бројадљива висоиша земаљскоџосиодсџва*, да чинећи дела у којима је садржана потреба и виших, духовних разлога, учимо да слушамо своја срца, и да, као кнез Лазар,

реагујемо и пре но што она постану *неисцрпљива*. Тиме се осваја слобода пред Господом, а она је своју слободу освојила правом да се обрати Светом кнезу Лазару за помоћ, њему као посреднику између ње и света који је оставио за собом и оних за које се моли, па и за себе. А кнез Лазар је као мученик *имао смелости према Господу, сјекао је право* да му се обрати.

Да ли је одговора било, да ли је добила било какав знак или га је послушавала у шумовима ветра у крошњама које су испуњавале манастирски конак, у крилима птица које су слободно летеле изван бедема којима је манастир био окружен – сигурно су оне знале све тајне путеве, као и намере вечитих освајача. Учила се да распознаје њихов језик и да га тумачи. Али одговора није било, као што се чини да одговора нема ни данас. У *Мољењу Господу Исусу Христју* за приношење завесе за царске двери Главне манастирске цркве посвећене Вавдењу Пресвете Богородице, завесе од тешког црвеног свилоног атласа с извезеним ликом Исуса Христа, стоји: „јер пре суда твог, Господе, осуђена сам савешћу мојом”. Наша савест је наш одговор. Једини одговор њене савести је трајање у везу, у поезији, у забораву на ноћи проведене уз свећу, утрнуте прсте, на сузе које су ту, али се суше да не би оштетиле драгоцену тканину. Она тај одговор тада није могла знати, али га знамо ми, потоњи, јер нам осветљава постојање и дарује духовност.

Или је затворила своје световне очи и световни вид, како би духовним бићем пронашла одговор на неизвесност садашњег тренутка, у минулим херојима и мученичким делима кнеза Лазара, за које је *знала* да су залог за будућност и за одговорност пред Богом. Мера са којом спаја духовна и телесна искушења и данас има исту снагу коју је имала док ју је везла. Снагу да свом изразу да потребну меру самосвести, не само људске, женске и књижевне, и да задржи уметнички израз који се као понорница протеже у вековима који су следили.

Да ли је Јефимија знала да ће својим везом, којим је уткала неке од најлепших стихова српске књижевности, постати, као свећа у тамној ноћи, наша водила, доказ нашег континуитета, уточиште, извор са чистом и непомућеном водом?

Јесте, чим је посегла за речима; сигурно јесте, кад те речи везе на тканини, остављајући запис у нашем колективном памћењу, налазећи начине да се вером и надом, уобличенима у песнички израз, досегне тачка у којој њена, а самим тим и наша молитва прелази на другу страну, која више није и не може бити наша, постајући неизрецива и свемогућа Божја промисао.

Знам да се сваки мој покушај да објасним како и зашто ми је сусрет са њеном *Похвалом Светом кнезу Лазару*, а потом и њеном

судбином, толико значио. И колико значи данас. Слично је осећању да сте прегорели у превеликој жељи за нечим.

Јефимија остаје заувек загонетна и измакнута и недокучива. И заувек присутна. Остаје и као једна од *најнежнијих, најљубиљенијих и најмилијих личности из историје српског народа*.*

* Беседа изговорена на 32. Јефимијиним данима у Трстенику, приликом примања Награде Јефимијин вез за књигу поезије *Свакидашњи хлеб*, 13. јуна 2019. године.